

บทที่ 4

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการมีตำแหน่ง เป็นหัวหน้าห้องต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่ากลุ่มทดลองทั้งเพศชายและเพศหญิงที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง เป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา มีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และขัดแย้งกับผลการวิจัยของฟรายเรียร์ นูเอล และริดลีย์ (Fryrear, Nuell and Ridley 1974 : 915) ที่ศึกษาการเพิ่มอึดมโนภาพของยูวอาชญากรชายด้วยรูปถ่าย และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนอึดมโนภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับของแอมเมอร์แมนและฟรายเรียร์ (Ammerman and Fryrear 1975 : 319-325) ที่ศึกษาการเพิ่มระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองด้วยรูปถ่ายและไม่พบการเปลี่ยนแปลงในการประเมินตนเองของเด็ก แต่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมไปในลักษณะของผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง เช่นเดียวกับที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายแย้งการไม่เปลี่ยนแปลงของคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองว่าแท้จริงแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แต่แสดงออกมาในขั้นต้นทางด้านพฤติกรรม การติดตามผลจึงเป็นสิ่งต้องกระทำต่อไป เพื่อพิสูจน์คำอธิบายดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบว่ากลุ่มทดลองเพศหญิงและเพศชายที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา มีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสารภีธนกรวิทย์ (2523) แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของซูซีฟ อ่อนโคกสูง (2516) ที่พบว่าเพศชายมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง และขัดแย้งกับผลการวิจัยของนิพนธ์ แจ้ง เอี่ยม (2519) ที่พบว่าเพศหญิงมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศชาย

สำหรับการที่ผลวิจัยครั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานในข้อ 1 และ 2 ที่ว่านักเรียนชายและหญิงที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา จะมีความรู้สึก

เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง อาจพิจารณาได้ในประเด็นต่าง ๆ คือ

1. ความมั่นคงของเครื่องมือ สิ่งนี้อาจเป็นปัญหาคือความสามารถวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้จริง และความคลาดเคลื่อนจากความหมายในต้นฉบับภาษาอังกฤษเนื่องจากการแปลและปรับปรุงเป็นภาษาไทย

สำหรับปัญหาแรก ได้มีงานวิจัยยืนยันความมั่นคงตามโครงสร้างทฤษฎีของแบบวัดฉบับภาษาอังกฤษของคูเปอร์สมิธ (Kokenes 1974 : 954-958) ส่วนการแปลเป็นภาษาไทยผู้วิจัยกระทำร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาจำนวน 5 ท่าน และยังได้ตรวจสอบภาษาและความหมายรวมทั้งความมั่นคงตามทฤษฎีของแบบวัดฉบับแปลตามรายละเอียดดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 จึงสรุปได้ว่าแบบวัดฉบับนี้สามารถวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าได้จริง และมีความสอดคล้องเหมาะสมแก่การนำมาใช้กับเด็กไทย

2. การตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง คำตอบที่ได้จากแบบวัดหากเป็นการตอบไม่ตรงตามความเป็นจริงย่อมทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ คูเปอร์สมิธ (Cooper-smith 1984 : 8) กล่าวว่า การตรวจสอบในเรื่องนี้ให้พิจารณาจากคะแนนหมวดการตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง ถ้ามีคะแนนสูงหมายถึงผู้ตอบตอบแบบปกป้องตนเอง คำตอบจะใช้ไม่ได้เนื่องจากไม่ได้ตอบตามความจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคะแนนหมวดนี้ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างรายบุคคลได้คะแนนสูงสุด 4 และต่ำสุด 0 จากคะแนนเต็ม 8 คะแนน เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ยของทั้งกลุ่มในการทดสอบก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ย 2.07 และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ย 2.02 จึงกล่าวได้ว่าคำตอบที่ได้จากการทดสอบครั้งนี้เป็นการตอบตามความเป็นจริง เพราะมีคะแนนในหมวดการตอบไม่ตรงตามความเป็นจริงไม่เกินครึ่งหนึ่งของคะแนนรวม

3. ผลการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าห้อง การประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้แตกต่างกัน เนื่องจากความรู้สึกนี้เป็นเงื่อนไขผลกระทบโดยพัฒนาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จน่าพอใจ (Garrison 1965 : 258-259) จากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำชั้นของแต่ละห้องจำนวน 16 คน เพื่อตรวจสอบความรู้สึก ผลการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของผู้ที่เข้ารับตำแหน่งเป็นหัวหน้าห้อง พบว่าเด็กส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจกับการได้รับตำแหน่งสามารถทำหน้าที่รับผิดชอบงานได้ เพื่อน ๆ ให้การยอมรับ และมีการพัฒนาบุคลิกภาพและการ

แสดงออกบางด้านไปในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับที่โคลและฮอลล์ (Cole and Hall 1970 : 373, 379) กล่าวว่าผู้ที่ เป็นหัวหน้าอาจมีลักษณะทางบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมบางอย่างที่ได้เปรียบ มาตั้งแต่เริ่มต้น เช่น ความสามารถทางสติปัญญา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ส่วนใหญ่ จะเป็นลักษณะที่ได้จากการปรับตัวและการพัฒนาตนเองขึ้นจากการมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การเป็นหัวหน้าจึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ภายในขอบเขตหนึ่ง โดยการศึกษาจะช่วยแก้ไขและพัฒนา บุคคลนั้นได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนอกจากจะเป็นผลดีในการช่วยปรับปรุงโครงสร้างบุคลิกลักษณะ ยังช่วยปรับปรุงคุณภาพของบุคคลและการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นผลให้การเข้าสังคมของ เด็กดีขึ้น ในประเด็นนี้จึงสรุปได้ว่าเด็กส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้า ห้อง

4. สิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นขบวนการเรียนรู้ ทางสังคม และสามารถได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในกรณีการทดลอง ครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และการเก็บข้อมูลกระทำในช่วงเทอมแรก ของการศึกษาในโรงเรียนที่เด็กเพิ่ง จะย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ การเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมอาจมีผลทางลบได้เพราะเด็กต้องใช้ความพยายามในการปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป เช่น เงื่อนไขต่าง ๆ ของทางโรงเรียน ครูผู้สอน สภาพการเรียนการสอน การมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าห้อง รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลใหม่ ๆ ซึ่งเด็กอาจยังไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ทำให้เกิดความเครียด และการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมยังมีผลทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงระดับความรู้สึกเห็นคุณค่า ในตนเองไปได้ชั่วคราว (Aronson and Mills 1959 : 177; Coopersmith 1984 : 1; Philips 1978 : 35) จึงกล่าวได้ว่าช่วงเวลาของการทดลองครั้งนี้อาจไม่เหมาะสมเนื่องจาก เด็กต้องประเมินตนเองในขณะที่ยังไม่อยู่ในสภาวะปกติทางด้านอารมณ์และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่

5. พัฒนาการของเด็กในช่วงวัยรุ่น ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวข้องกับพัฒนา- การเนื่องจากเด็กในช่วงวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและการก้าวออกมาสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ปัญหาในการปรับตัวจะทำให้เด็กเกิดความยุ่งยากใจเกี่ยวกับอหัมโนภาพอย่างมาก โดยเฉพาะขณะอายุระหว่าง 12-13 ปี ซึ่งตรงกับอายุของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า การมองตนเองจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เริ่มเปลี่ยนไป มีแนวโน้มจะเชื่อว่าพ่อแม่ ครู และเพื่อนเพศเดียวกันพึงพอใจในตนเองน้อยลง ความมั่นใจเรื่องความมีคุณค่าของตนเริ่มลด

ลงและหันมาให้ความสนใจกับตนเองมากขึ้น นอกจากนี้วัยนี้ยังเป็นช่วงของการแสวงหาและพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องการการยอมรับจากบุคคลต่าง ๆ ที่คนใกล้ชิดและให้ความสำคัญด้วย ดังที่มิงงานวิจัยศึกษาได้ผลสอดคล้องกันว่าเด็กวัยรุ่นให้ความสำคัญต่อความต้องการเห็นคุณค่าสูงกว่าช่วงวัยอื่น (Erikson 1968 : 128-135; Goebel and Brown 1981 : 809-815; Jersild, Brook and Brook 1978 : 468; Long, Ziller and Henderson 1971 : 323) การได้รับเลือกจากเพื่อน ๆ ในช่วงนี้จึงมีความเหมาะสมเพราะเป็นตัวแปรเสริมทางบวกให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นด้วยความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความสามารถและเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ๆ

6. เวลาที่ใช้ในการทดลอง ระยะเวลาเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งเพราะการวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงผลของการปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง จึงมีปัญหาว่าเวลานานเท่าใดจึงจะเหมาะสม จากการศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับการประเมินตนเอง พบว่าผู้วิจัยคนอื่น ๆ ใช้ระยะเวลาในการทดลองนานเพียง 5 สัปดาห์ (Fryrear, Nuell and Ridley 1974 : 915; Ammerman and Fryrear 1975 : 319-325) แต่ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้ระยะเวลาในการทดลองนาน 1 ภาคการศึกษาเนื่องจากโดยทั่วไปหัวหน้าห้องจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลานานอย่างน้อย 1 เทอม จึงจะเปลี่ยนผู้อื่นขึ้นมาดำรงตำแหน่งหน้าที่นี้แทน และในทางปฏิบัติก็มักจะเปลี่ยนเฉพาะผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้หรือผู้ที่ประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งเท่านั้น ช่วงเวลานาน 1 เทอมจึงเหมาะสมในแง่ที่จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าห้องในระหว่างนี้ ส่วนเวลาที่ใช้ในการทดลองจริงจะเหลือเพียง 10 สัปดาห์ เพราะ

6.1 การจะให้เด็กเสนอชื่อผู้ที่ตนเห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการรับผิดชอบงานในตำแหน่งหัวหน้าห้องนั้น ในทางปฏิบัติจะต้องให้เวลาเด็กทำความสนิทสนมคุ้นเคยและศึกษาอุปนิสัยกันก่อน ผู้วิจัยจึงเว้นช่วงเวลาไว้ 1 เดือน ก่อนจะดำเนินการให้เด็กเลือกหัวหน้าห้องของแต่ละห้อง

6.2 การทดสอบหลังการทดลองจำเป็นต้องกระทำก่อนการปิดภาคเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดโดยไม่มีวิตกกังวลกับเรื่องการสอบ และถ้ารอเก็บข้อมูลในสัปดาห์สุดท้ายของการเรียนการสอนจริง ๆ จะคิดปัญหาเรื่องชั่วโมงแนะแนวซึ่งใช้ในการเก็บข้อมูลตรงกับวันหยุดราชการ การเลื่อนไปเก็บข้อมูลในชั่วโมงอื่นค่อนข้างจะมีปัญหาเพราะเป็นช่วงใกล้สอบ

การที่เวลาในการทดลองเหลือเพียง 10 สัปดาห์ อาจสิ้นเกินสำหรับการทดลองเรื่องผลของการปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง เพราะมีเรื่องการปรับตัวเข้ากับตำแหน่งหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำชั้นพบว่าแม้ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ในช่วงแรกก็ยังมีปัญหาคือทำได้ไม่คล่องตัวนักในช่วง 4-6 สัปดาห์แรก บางรายถึงกับลาออกจากตำแหน่ง เวลาในช่วงแรกจึงหมดไปกับการปรับตัว และมาทำหน้าที่ได้ดีขึ้นในช่วงหลัง เป็นผลให้ช่วงเวลาของการรับประสบการณ์ด้านความสำเร็จในการ เป็นหัวหน้าห้องมีเพียงประมาณ 4-6 สัปดาห์ ซึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้

ในเรื่องของเวลาที่ใช้ในการวิจัย จักรกฤษณ์ สำราญใจ (2518) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงอัตรโนภาพของนักศึกษาวิทยาลัยครูลำปางที่ออกฝึกสอนนาน 10 สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาเท่ากับที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีการ เปลี่ยนแปลงอัตรโนภาพ เช่นเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้ให้เหตุผลว่าสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะระยะเวลาของการทดลองสั้นเกินไป ทำให้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการฝึกสอนไม่มากพอจะทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงอัตรโนภาพได้

อีกประการหนึ่ง การพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นสิ่งที่ดำเนินไปอย่างช้า ๆ และใช้เวลานานพอสมควร แม้นักจิตวิทยาจะยอมรับว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสามารถพัฒนาได้ทีละน้อยด้วยการฝึกฝนจากกิจกรรมต่าง ๆ และอัตรโนภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยจะพัฒนาได้ดีที่สุดเมื่อบุคคลอยู่ในช่วงวัยรุ่น แต่การเปลี่ยนแปลงไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว เพราะความรู้สึกนี้ประ เมิ่นจากอัตรโนภาพ และอัตรโนภาพเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้จึงค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นจากการสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาเกี่ยวกับอัตรโนภาพในเด็กวัยรุ่นที่พบว่า การยอมรับในตนเองและการมีอัตรโนภาพทางด้านบวกจะเพิ่มขึ้นได้เองอย่างมีนัยสำคัญโดยไม่มี เหตุการณ์สำคัญใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ต้องใช้เวลาานเกินกว่า 2 ปี ดังนั้น ช่วงเวลาที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้จึงอาจไม่นานพอจะทำให้นักเรียนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เป็นหัวหน้าห้องมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญได้ (Engel 1972 : 211-215; Garrison 1965 : 258; Hurlock 1974 : 198; Purkey 1970 : 27; Strang 1961 : 321)

7. วิธีปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าห้อง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจากหลายโรงเรียนนำมาศึกษารวมในแต่ละ ประเทศ จากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำชั้นพบว่าโรงเรียนแต่ละแห่งมีวิธีปฏิบัติหน้าที่ เป็นหัวหน้าห้องแตกต่างกัน และในโรงเรียนเดียวกันก็ยังไม่เหมือนกัน เช่น โรงเรียนวัดนวลนรดิศ หัวหน้าห้องบางห้องจะลงมือปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างด้วยตนเอง บางห้องมี

ผู้ช่วยเป็นรองหัวหน้า 1 คน บางห้องมี 2 คน โรงเรียนสายปัญญามีการแต่งตั้งผู้ช่วยหัวหน้าเฉพาะด้าน เช่น การเงิน การเช็คชื่อนักเรียน เป็นต้น ความแตกต่างในเรื่องวิธีการปฏิบัติงานจึงเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาในการวิจัย แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของตัวแปร การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่องการได้รับเลือกจากเพื่อนนักเรียนและการปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันจึงไม่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ เพราะก็คือการทำหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้าห้อง เช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป จากการตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการที่นักเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าห้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่ามีทั้งประเด็นที่ส่งเสริม และประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ประเด็นที่ส่งเสริมก็คือ การประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าห้อง การได้รับเลือกจากเพื่อนนักเรียน และความสอดคล้องของการศึกษาความรู้สึกนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่น ส่วนประเด็นที่เป็นอุปสรรคก็คือ การเปลี่ยนโรงเรียนใหม่ของกลุ่มตัวอย่าง และระยะเวลาของการทดลอง อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่าการเป็นหัวหน้าห้องไม่มีผลต่อการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย